

УДК 37.01:351.74

Тарас Степанович ВАЙДА,

завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки

Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ У ЗВО МВС УКРАЇНИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА НАЛЕЖНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО-ПАТРІОТА

Обґрунтовано необхідність дотримання принципів національного виховання як основи належного формування особистості сучасного працівника Національної поліції України. Розкрито та охарактеризовано особливості реалізації системного підходу при комплексному впливі науково-педагогічних та командно-адміністративних працівників у ЗВО МВС України на особу курсанта в контексті формування у поліцейських необхідних патріотичних якостей.

Вирішення поставлених перед підрозділами Національної поліції України (далі – НПУ) завдань із забезпечення публічної безпеки в суспільстві безпосередньо залежить як від фахової підготовки кадрового складу, так і від сформованості морально-вольових (патріотичних) якостей кожного правоохоронця [1]. Одним з базових елементів здійснення виховання патріотизму поліцейських у вищій школі МВС України є дотримання *принципів національного виховання*, під котриминами розуміються початкові керівні педагогічні положення, що відображують вимоги законів, суспільства та враховують можливості й закономірностей освітнього процесу. У свою чергу принципи національного виховання є нормою діяльності науково-педагогічного й адміністративно-командного складу закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання (далі – ЗВО). У своїй сукупності принципи патріотичного виховання визначають спрямованість, зміст, організацію і методику виховного впливу на особу курсанта у ЗВО МВС України. У національних принципах сконцентровано в узагальненому виді багаторічний досвід фахового виховання правоохоронця, результати наукових досліджень цього процесу. Розуміння суті принципів національного виховання дозволяє керівникам курсантських колективів, науково-педагогічному складу свідомо і творчо вирішувати завдання виховання патріотизму фахівця, систематизувати і упорядковувати свою діяльність, здійснювати її педагогічно обґрунтовано та впевнено.

Рисунок 1 – Зв'язок педагогічних законів і принципів виховання працівників Національної поліції України

Систему основних принципів, які ефективно використовуються у сучасних педагогічних технологіях патріотичного виховання курсантів ЗВО МВС України, складають: 1) демократична цілеспрямованість і гуманізм освітнього процесу; 2) виховання у службово-професійній діяльності, навчанні, практичній і громадській роботі; 3) виховання в курсантському колективі та через колектив; 4) індивідуально-диференційований підхід до курсантів; 5) поєднання вимогливості до поліцейських з повагою до їх особистої гідності та турботою про них; 6) опора на позитивне в особі правоохоронця та в курсантському колективі; 7) єдність, узгодженість і наступність виховних дій [2].

У цю систему доцільно включити принципи перспективності, поєднання довіри до самостійності курсантів з їх особистою відповідальністю за наслідки своєї діяльності, повсякденної поведінки, вчинки, розумну ініціативу, єдність виховання і самовиховання, зразковості та авторитетності науково-педагогічних працівників, керівників курсантських підрозділів та інших працівників вишу.

Принципи виховання складають теоретико-прикладну основу фахової виховної діяльності, є одним із джерел формування педагогічної позиції, педагогічного мислення і творчого підходу до питань виховання курсантів. Як початкові педагогічні положення вони регулюють процес застосування методів, засобів, прийомів і організаційних форм виховної роботи.

Реалізація принципів виховання здійснюється за допомогою *системи засобів і методів дії*. Ось чому однією з важливих умов результативності освітнього процесу є правильний вибір і застосування найбільш ефективних методів і засобів на основі конкретної ситуації та мети, яку ставить перед собою офіцер-педагог (наприклад, шляхом переконання, вправ та тренувань, критики, змагання, повторення дій за особистим прикладом, заохочення або примусу). Конкретні ідеї, положення, моральні норми, які треба прищепити курсантам, якою мірою вони властиві суб'єктові виховної дії, які конкретні обставини, при котрих буде здійснюватися задум керівника курсантського підрозділу тощо – усі вони є чинниками, що впливають на вибір та методику застосування різних засобів і методів патріотичного виховання.

Виховний процес щодо формування патріотичних якостей здійснюється у всіх сферах діяльності курсантів, всією системою педагогічних засобів. Навчально-пізнавальна діяльність, виконання службово-професійних завдань, громадська діяльність, культурно-освітня і спортивно-масова роботи, відпочинок і дозвілля – поле для діяльності офіцерів-вихователів (кураторів, викладачів, керівників курсантських підрозділів).

Чинниками виховної дії на формування патріотичних якостей особистості курсантів в ході освітнього процесу, де вихователем є передусім науково-педагогічний працівник (куратор, викладач-предметник), є: 1) загальнодержавна спрямованість змісту навчального матеріалу; 2) чітка організація освітньої діяльності; 3) застосування методів навчання, які забезпечують творчу пізнавальну діяльність курсантів; 4) проведення індивідуальної роботи; вплив особистості офіцера-вихователя, загальна виховна атмосфера у ЗВО МВС України та ін. [2].

Значна частина виховного процесу відбувається на практичних заняттях (наближених до реальних умов служби), де створюються найбільш сприятливі можливості для розвитку у курсантів якостей організатора і керівника, для формування психологічної стійкості та готовності до ефективної роботи у практичних підрозділах НПУ, до виконання складних завдань правоохоронної діяльності. Одночасно вирішується завдання з формування не лише соціальної зрілої особистості поліцейського, але і курсантських колективів в цілому, оскільки умови навчання у ЗВО МВС України вимагають їх об'єднання таким чином, щоб працівники поліції були здатними у будь-який момент виконати поставлені професійні завдання.

Значні виховні можливості щодо формування патріотичних якостей поліцейських закладені у службовій діяльності та в громадській роботі курсантів, в ході яких вони виконують різні професійні обов'язки, завдання і доручення громадських організацій ЗВО МВС України. Вихователями у цих видах діяльності виступають, головним чином, керівники курсантських підрозділів та інших відділів і служб поліцейського вишу.

Основна складність для офіцера-вихователя полягає у визначенні найбільш ефективних, суттєвих педагогічних засобів в цій ситуації. Як показує практика організації виховної роботи у ЗВО МВС України, у процесі підготовки педагогічного впливу куратором, керівником курсантського підрозділу визначаються: 1) конкретна мета дії (чого хоче досягти офіцер-вихователь); 2) зміст і джерела дії (які патріотичні цінності, моральні норми необхідно роз'яснити курсантам, які вимоги ставити до правоохоронців; що буде джерелом впливу – усне слово, нормативний документ, організація конкретних практичних дій тощо); 3) способи і методи дії (переконання або примус, заохочення або приклад, вправа або змагання тощо); 4) характер і темп застосування методів виховання (безпосередній або опосередкований, швидкий або повільний); 5) форма виховної роботи (аудиторне заняття згідно з розкладом, тематичний диспут, збори навчальної групи (курсу) тощо). Вирішення цих питань допомагає офіцерам-вихователям більш повно врахувати об'єктивні чинники, які сприяють правильному розумінню курсантами педагогічного впливу щодо встановлення вимог і дотримання норм їх поведінки. Якісна педагогічна підготовка офіцера-педагога сприяє ефективному практичному здійсненню виховної дії, досягнення глибоко усвідомлення поліцейськими сенсу нових патріотичних ідей, норм, вимог і вироблення позитивного ставлення до них, формування прагнення до самоудосконалення. Від внутрішньої позиції курсанта, від того, які висновки він зробив у значній мірі залежатиме і процес розвитку соціальної зрілості особистості, результативність подальшого ходу виховної роботи.

Особиста позиція курсанта по відношенню до сприйнятих дій може залежати від багатьох чинників, основними з яких є: 1) спрямованість особистості курсанта, котра проявляється в його життєвих цілях, потребах, мотивах поведінки, інтересах, мірі розуміння змісту і значення виховного впливу (її громадської і особистої значущості); 2) емоційно-вольовий стан (впевнений у своїх силах або сумнівається, зацікавлений або байдужий, імпульсивний або спокійний тощо); 3) ставлення до навчання і своєї професійної діяльності, до товаришів по навчальному взводу, до самого себе (чи любить професію правоохоронця або обтяжується нею, егоїст або колективіст, комунікабельний з товаришами або замкнутий, відвертий або скритний, здатний зайняти принципову позицію або

схильний пристосовуватися (до конформізму) тощо); 4) міра об'єктивності в оцінці своїх здібностей і можливостей для виконання вимог, що ставляться до нього.

У конкретній ситуації вирішальна роль у визначенні внутрішньої позиції курсанта належить одному або декільком чинникам. Щоб не втратити контроль за ходом процесу патріотичного виховання, домогтися позитивного вирішення протиріч необхідно глибоко і всебічно знати та враховувати індивідуальні особливості кожного поліцейського й курсантського колективу в цілому.

Логіка розвитку виховання патріотичних якостей поліцейського вимагає систематичного педагогічного спостереження *за результатами вжитих виховних дій*, ретельного врахування їх, створюючи об'єктивну основу для внесення корегування у наступний етап педагогічного впливу на особистість правоохоронця, забезпечуючи сприятливі умови для подальшого розвитку соціальної зрілості особистості курсанта шляхом: 1) збору і фіксації інформації про відповідність перебігу процесу патріотичного виховання розробленому плану педагогічних заходів; 2) повсякденного аналізу і оцінки дій (вчинків) підлеглих, спонукання і привчання їх до самоаналізу, всебічного врахування наслідків своєї поведінки; 3) встановлення вимог, що випереджають рівень розвитку особистості кожного і тим самим мобілізують сили курсантів на досягнення нових цілей; 4) стимулювання навчальної, пізнавальної і громадської діяльності курсантів; 5) зіставлення невирішених завдань і внесення нових коректив в наступні педагогічні дії.

Таким чином, системний підхід до виховання у курсантів патріотичних якостей у ЗВО МВС України є складною динамічною структурою, що складається із різних взаємозв'язаних і взаємодіючих між собою *елементів*: цілі, завдання, суб'єкти і об'єкти виховання, форми і зміст патріотичного виховання, принципи, методи, засоби та прийоми дій. Він реалізується в освітньому процесі на основі комплексного підходу до вирішення завдань виховання патріотизму при цілеспрямованому психолого-педагогічному супроводженні на базі гуманістичної загальної культури працівника НПУ.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 23.02.2020).
2. Вайда Т. С., Черкашин А. І., Доценко В. В. Основи виховання працівників ОВС : практ. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 318 с.

Отримано 25.02.2020

